

اداره خانه

باب عالی بجاده سنده دائره مخصوصه

آبونه شرائطی

ممالك هشتمیه ده سنه لکی (۶۵) ، التي  
آیلنی ( ۳۵ ) غروشدر . ممالك  
اجنبیه ده سنه لکی (۱۷) ، التي آیلنی  
( ۹ ) فرانقدر .

[ ایضاحات : نسخہ سی الی پاره ، آلق  
آیانی برجلد ، هرجلدی ۲۶ نسخہ در . ]

اضطارات

§ آبونه بدلی پشیندر .

§ آدرس تبدیلنده قرق پاره لک پول  
کوندرملی در .

§ مسله موافق آثار مع الممنونیه  
قبول اولنور . درج ایدیلمین یازیلر  
اماده اولوغاز .

# کتابخانه

۱۳۳۰

اضطارات

رساله مزدن آلدینی کوسترملک شرطیه  
بتون یازیلر هر هالکی بر غزته طرفندن  
اقتباس اولونه ییندر .

§

مکتوبلرک ، امضالرک واطع و  
اوقوناقلی اولسی و آبونه سره  
نومروسی محتوی بولونسی لازمدور .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک  
آدرس لرینک فرانسیزجه سرده یازلسی  
رجا اولنور .

§

پاره کوندردلکی زمان نه یه دائر ولدیقنک  
واضحاً بیلدیرلسی رجا اولنور .

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

دینی، علمی، ادبی، سیاسی هفته لک مجموعه اسلامیہ در

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

و مبصراته عالم اولسی دیمک اولوب کندیسنده سمع و بصر صفتلری بولنور دیمک دکدر .

جاحظ ( خیر و شر ؛ کافه افعال ؛ مخلوق بشردر ) حکمیه انسانک کندی افعالک خالق بولندیغی اعتقادنده اولدیغی آکلاتمشددر .

جاحظک کتاب الحیوانی غرائب و نوادر ایله مالا مالدر . مشارالیه فضائل عرفان ایله متحلی مشاهیر ادبا و علمادان اولقله برابر غایت چیرکین و کریه المنظر ایمش . اساساً جاحظ لقبی آلمه سنه سببده لقمه کوز اولسی در . چیرکینلکی مناسبتیه حقنده غریب فکاهه لر روایت ایدیلور . طبقات الاطباء یوحنا بن ماسویمک ترجمه حالنده شوسطرلر کوریلور :

جاحظ ، طیب یوحنا ایله برابر برکون وزرادن بریسینک مانده سنه دعوت اولنورلر . اثنای طعمامده سفریه بالقله سوت کتیریلیر . طیب بولنری بربری آرقه سنه ییمکدن توقی ایدر . جاحظ دیرکه : « بالغک طبیعی سوتک طبیعه یا مضاد و یا موافقدر . مضاد ایسه دوا اولسی مقرردر . موافقه فرض ایدر زک ییدیکمز برنوع غذا ایمش ، او حالده نه مضرت ترتب ایدر ؟ » طیب جاحظه خطاباً : « بن سنکله منطقده جدل یوریتمکه مقتدر دکلم . بنم طیم ، بولنری بربری آرقه سننده ییمکدن منع ایدیلور . بناءً علیه ییه میه جکم . » جاحظ ایسه منطقته تبعاً بالقله سوتی اکل ایمش . ایرتسی صباح جاحظه فلج کلش ! زوالی آخر عمرینه قدر « بوفلیج قیاس فاسدیمزک برنتیجه سیدر » دیه اظهار تلفه ایدر مش .

جاحظ ، صوک زمانلرنده فلججه برابر مثانه خسته اغنده اوغرا - مشدی . زیارت ایدنلره قارشى اکثراً شو قطعه یی انشاد ایدر مش :

اتر جو ان تکون وانت شیخ . کما قد کنت ایام الشباب  
لقد کذبتک نفسک لبس ثوب . دریس کالجدید من الثیاب

شو قطعه ده جاحظکدر :

لئن قدمت قبلی رجال فطالما . مشیت علی رسلی فکنت المقدم  
ولکن هذا الدهر تأتی صروفه . فنبزم منقوضاً وتقتض مبرما

\*\*\*

مذهب اعتزال بصرده ایکی معروف سیما ایله برسجیه مخصوصه اکتساب ایتشددر . بویکی ذاتدن بری هجرتک ۳۰۳ نجی سنه سنده وفات ایدن ( محمد بن عبدالوهاب الجبائی ) دیکریده بونک اوغلی وشا کردی ( ابو هاشم عبدالسلام ) در .

آیری آیری بر فرقه مؤسسلری اولان جبائی ایله مخدومی آره سننده صفات السیهیه دأثر ظهور ایدن مناقشات غایتله دقیق مباحثاته یول آچمشدر . مذهب اعتزالک المعروف ارکانندن اولان

ابوالهذیل ، ( الله برعله له عالمدرکه او علم کندی ذاتیدر ) دیهرک صفات السیهیه نک ذاتک عینی اولدیغی آکلاتمق ایسته مشدی . حالبوکه ابو هاشم بومطالعیه یی بر آرز واهی بولهرق صفات السیهیه یی ذاتک حالات مختلفه سی کی تلقی ایتمکه . در .

فقط ابو هاشمه کوره بو حالات ( یعنی صفات ) کندی کندیلرینه نه موجوددر نه معلومدر . بولنر آنجق ذات باری ایله برابر موجود ومعلوم اوله ییلورلر . شو حالده ابو هاشم نظرندده صفاتک ذات باری یی بیلن ایچون برووجود انفسی یه « subjectif » مالک برنوع حالاتدن عبارت اولملری ایجاب ایدر . جبائی بومشله ده اوغلنه مخالفتده بولهرق دیمشدرکه : ( جناب حق نه صفت علمک ایجابیلله ونه ده عالمیتی اقتضا ایدن برحالتله دکل مجرد ذاتیلله عالمدر . جناب حقک سمیع وبصیر اولمسینک معناسی ذات باری ( حی ) در کندیسنده آفت یوقدر دیمکدر .

جبائی یی فرق معتزلهدن تمایز ایتسیرن باشلیجه مسائل بروجه آتیدر :

۱ — اراده السیهیه حادثدر . محله دکدر . جناب حق بو اراده حادثه ایله مریددر و آنکله موصوفدر .

۲ — جناب حق فنای عالمی اراده ایتدیکی وقت عالم محله اولیان بر فنا ایله فانی الور .

۳ — ذات باری حروف واصواتدن مرکب برکلام ایله متکلمدرکه آنی جسمده خلق ایدر . او کلامک متکلمی آنی فاعل و خالق اولاندر ، صفت کلام کندیلله قائم اولان و کندی یه حلول ایلین دکدر .

۴ — حق تعالی آخرتده کوریله من .

۵ — قول فعلنک خالقیدر .

۶ — مرتکب کیره نه مؤمن ونه ده کافردر . توبه سز وفات ایدرسه محله فی النار اولور .

۷ — مکلفک عقلنی اکمال و آنک ایچون اسباب تکلیفی تهیه واستحضار ایتک یعنی مکلفه لطف و آکا اصلح اولان شیئه رعایت ایتک جناب حقه اجبدر . اولجه عرض ایدلش اولدینی اوزره جبائینک تلامیذنندن اشعری حضرتلرینک استاذینه مخالفتله مذهب اهل سنتی اعلاویه قیامی زمانه قدر ارباب اعتزال میدان مجادله یی بوش بولاش وایستدکاری کی آتوب طوتمشدردی .

م . شمس الدین

عقائد اسلامیه

۷ — دین نومبردر .

بسم الله الرحمن الرحيم . شرع لکم من الدین ما وصی به نوحا والذی اوحینا الیک وما وصینا به ابراهیم وموسى وعيسى ان اقيموا



الدين ولا تتفرقوا فيه ؛ كبر على المشركين ما تدعوهم اليه ؛ الله يجتبي اليه من يشاء ويهدي اليه من ينيب . » [۱]

دين الهی برادر؛ اوندۀ تفرق واختلاف اصلاً جائز دکلدر. چونکہ دین ، بشریق مسمود قیلیم ایچون وضع اولمشدر . سعادت ایسه آنجق اجتماعده ، وحدتدهدر . تفریقده ، طاغیلمقده دکلدر . هرکیم انسانک مناسنی اکلار ، کائناتده کی تصرفی مشاهده ایدرسه یقیناً بیلیرکه انسان منفرد، مختلف دکل ؛ بلکه مجتمع ، مؤلف برصورتده یاشماق ، معیشت انسانیه سی او یولده تأمین ایتمک ایچون خلق اولمشدر. ایشته « انسان طبعاً مدنی در ، کلام مشهورینک معنایده آنجق بودر. دیمک که قوانین طبیعیۀک ایجاباتی اولهرق بشریتک سعادت وسلامتی اجتماعده، وحدتده کوریلور . بناءً علیه دین، اگر فطرتک مقتضاسنه مخالف اولهرق کلسه ایدی اوزمان سعادت دکل شقاوت ، نعمت دکل محنت اولوردی . پک اعلا ! شمدی دین الهی بی بویله بر نقیصه ایله اتهامه جرأت ایدمک قدر بر جاهل تصور اولورمی ؟ بشریتک برنجی درجهده کی اجتماعی عائلۀ اجتماعدن عبارتدر، که جدیمز آدم الله حواء (علیهما السلام) وبونلرک اولادلرندن تشکیل ایتمشدر . حضرت آدم هیچ شبهه یوق که برنجی ذیشان ایدی ؛ بو جهته بووافق جمعیتی اداره ، بونلرک احتیاجنی تأمین ایتمک ایچون لازم کان دینی ؛ احکام دینی ؛ جناب حقدن تلقی واونلری اداره ایدیوردی . حضرت آدمک اولادلرندن بعضیسی ایسه فسق وفجوره میل ایله پدرینک کوسترمش اولدینی طوغری یولدن صاپهرق قرده شنی اولدوردی ؛ بونک نتیجه سی اولهرق بالطبع جمعیتده اولان وحدتده بوزولدی . ایشته او وقعۀ اوزرینه درکه دینه مخالفت ، دینک کوستردیکی طریق وحدتدن انحراف ایتمک انسانلرده . الی ماشاء الله . برجیغیر ، برعادت اولوب قالدی .

بوندن صسوکره بشریتده اجتماعک دائرۀ سی کیت کیده توسع ایدرک شعبه لر ، قبیله لر ، قوملر ، متلر حالته کلدی ؛ بالطبع هر قومه جناب حق نیلر کوندریور ، اونلرده قبیله لرینه امرالهی اولان توحیدی تعلیم ، نظام اجتماع کنه یسیله تمام اولان تهذیب وتادیبه اونلری دعوت ایدیورلردی : «... وان من امة الا خلافاً نذیر» [۲] طریق سعادت اولق اوزره جناب حقک قوللرینه بیان ایدوب کوستردیکی دینده اهل دینک اختلاف وتفرقیه دوشارک مذاهب

[۱] مأل حکیمی : « (ای امت محمد) اللهم سزک ایچون اختیار ایتدیکی دین ؛ نوح ، محمد ، ابراهیم ، موسی ، عیسی (صلوات الله علی نبینا وعلیهم اجمعین) کبی اولوالعزم پیغمبران عظامک لسانیه بیلدیرمش اولدینی حقیقه الحقایق درکه : احکام السیهی تصدیق ومقتضاسیه عمل ایتمک ، دینده ؛ اساسات دینیده ؛ اختلاف وتفرقیه دوشمه مکدر . فقط ، کندیلرینی دعوت ایتدیکیکمز طریق توحید ، مشرکینه آغیر کلدی . الله اودین حقه که طریق توحیددر . ایسته دیکی کیمسه لری اختیار ایدوب چاغیرر ؛ اونی قبول ایدنلری بوفیقات صمدانیه سیله هدایت ایدر . » سورة شوری .

[۲] « هیچ بر امت یوقدر ، که کندیلرینه تبلیغ احکام ایدمک نیلر کوندرلسون » سورة فاطر .

متعدده ایرمالری ، بوسورتله هر مذهب اربابی مذهب آخره اتباع ایتمکی کفر وضلالت صایه رق - ولوکه تاویل وتحریف ایله اولسون - کندی مذهب لرینه نصرت ، اونی ترویجه چالیشمالری ده بتون ادیانک آفتی ، سبب ضعفی اولمشدر . چونکه بوکبی حاللر ارباب دینی شقاوته ، خزی وخسرانه سوق ایدرک دینک اضمحلالی ، بالکایه فائده سنک کیمه سیله نهایت بولیوردی .

وقتا که قانون ارتقامقتضاسنج - نوع انسانی بتون انسانلرک ، تکمیل قبیله لرک اجتماع ایدرک بعضیسی بعضیسیله اتصال ومناسبت پیدا ایتسنه کسب استعداد ایله دی ، او زمان جناب حق بوکتله عظیمه نک نظام وانتظامی ارشاد ایدمک ، اونلره طریق سعادت کوستره جک احکامی حاوی اولان دین اخیری ؛ دین اسلامی ؛ - لطف الهی اولهرق - بخش ایتدی .

دین اسلامک یکانه مقصدی بشریتک سعادت وسلامتی کندیسندۀ مندیج اولان توحید ایدی . بونک ایچون درکه اسلامک کتابی اولان قرآن ، انسانلری دینده - ام سالفه نک جمعیتلرینی محو وبریشان ایدرک اونلری صوکره کلنلره مثل وعبرت قیلان - اختلاف وتفرقیه دوشمکدن پک شدتلی برصورتده نبی ایدیوردی . بومقاله نک باش طرفسده کی آیت کریمه یه البته دقت ایدمشدر ؛ کوربلیورکه انیلارک جمله سنک لسانیه کوندریلان دین الهی بر اولوب اوندۀ اختلاف وتفرقه جائز اولدینقی آیت کریمه پک قطعی بر صورتده تصریح ایتکدهدر .

أوت ، صراحت قرآنیۀدن کلاشیلورکه : دینک اصولنده ؛ ایمان ، تهذیب ، توحید فایه ، اعمال شخصیه نک محور منافع شخصیه ، معاملاتک ده محور مصالح عمومیه اوزرینه دوران ایتمه سی خصوصسندۀ کی قواعد عمومیه سندۀ اختلاف وتفرقیه دوشمک اصلاً جائز دکلدر .

اما «... لكل جعلنا منكم شرعة ومنهاجاً» [۳] نظم جلیلنه کلنجه : بو ، واقعی بیان ایچوندر . هم بو ، ازمه وامکنه اعتباریه تغیر ایدن ، مصالح ومنافعک اختلافیه مختلف اولان فروع احکامه مخصوصدر . بلکه بوکبی احکام زمان و مکانک تغیری ، منافع ومصالحک اختلافی کبی اسباب بولندینی زمان شریعت واحدهده بیله تغیر ایدر . ایشته بونک ایچوندرکه اونه دنبری ناسک عرف وعادتلری اولان شیلری تحکیم ایتمک شریعت اسلامیه نک اصولندن اولمشدر . بناءً علیه بوکبی فروعائده کی شیلر اختلاف وتفرقه دن معدود دکلدر . چونکه بو ، صورتده . عرضده اولان برتغیردر ؛ یوقسه حقیقت وجوه رده دکلدر . أوت ، صورة بر تغیر اولسده حقیقت ومعنی ده جلب منفعت ، دفع مضرت اوزرینه اتفاق واردرکه : ذاتاً دینک روحی ده بودر . بونکله محبت زیاده لشیر ، الفت تموا ایدر ، اهل دین شیخ مختلفه دن قورتولهرق جسم واحد اولور .

[۴] « ای ناس ! سزدن هر ملت ایچون بر شریعت ، بر طریق واضح قیلدق » سورة مائده .



چونکه آرەلرنده خلافه سبب اولان شی وقتی کچمش ، کندیسندە صواب ظهور ایتمه سندن قطعاً بر قائده مأمول دکل ، تنازع و تقاطعه هیچ دکری یوق بر طاقم مسئله فرعیه دن عبارتدر . اگر هرایکی فرقه انصاف ایدوبده قرآن کریمک اوزرلرینه فرض قیلدینی - که بونی هرایکی فرقه ده اذعان ایدیور - معامله اخوتی یکدیگرلرینه قارشی ایفا ایتمه لردی ، اوزمان هر فرقه دیگرینه قارشی قالششق ، مضاربه و مجادله به کیریشمک خصوصنده پکده استعجال کوسترمز لردی . اگر بونلر ، قرآنک کوستردیکی طریقه سلوک ایستهلردی هیچ شبهه سز حق و حقیقت آجیق بر صورتده میدانه چیقاردی .

الله ، نبی ذیشاننه - مشرکین ایله مناقشه ایدرکن - شو بولده هجت کتیرمسنی امر ایدیور : « قل من یرزقکم من السموات والارض قل الله وانا وایاکم لعلی هدی اوفی ضلال مبین . قل لا تسئلون عما اجرنا ولا نسأل عما تعملون . » [۶]

باقیکز ! جناب پیغمبر بوامر الهی به استناد ایدرک مشرکینه قارشی کنده نفسی ، مؤمنلری صوجلو ، اونلرک کیتدکلری یولکده طوغری اولماق احتمالی اولدینی سویلیور . بوامر الهی مقتضاسنجه مشرکینی طریق حقه دعوت ایدرکن غایت ملایمت کوستریور . حق ایشتمک دن اونلری تنفیر ایتمه مک ایچون مشرکینک شرکنه عمل تسمیه ایدیور ، اونی ذمی مشرک برکله ایله توصیف بیلله ایتمه یور . بونکله ده اکتفا ایتمه به رک کندیسيله مؤمنلرک ایشله دیکی شیاری ده ذنبه نسبت ایدیور . شمدی مشرکینی حقه دعوت ایتک خصوصنده کوستریلن شوملایمت ایله مسلمانلرک دین قرده شلری ایله یاپدقلری معامله لر ، مذهب نزاعلری یوزندن یکدیگرینه قارشی صاورددقلری چیرکین کلاملر آرەسندە - دوشونیه چک اولورسه - نه قدر عظیم فرق وارد ؟

مسلمانلردن بری دیگرینک سویله دیکی شیده بر خطا کوره چک اولورسه اونک اوزرینه دنیلار طولوسی طعن و تشنیع یاغدير ، اونی رد ایتک ، اونی تضلیل و تکفیر ایتک ایچون برچوق کتابلر تألیف ایدر . بالاخره اوزرینسی ده مقابله بالمله مجبور اولورده بو صورتله هر بریسی حقیقتدن تعامی ایدرک آرەده حقیقت ضایع اولوب کیدر ؛ صوکره ایکی طرفکده یاردیحیلری ظهور ایدرک فتنه بیور ، مصیبت تعمم ایدیور . بو کونه کلنجهیه قدر مسلمانلر آرەسندە بو حال دوام ایدوب کلدیکی کبی حالاده دوام ایتکده در ؛ [ بوندن صوکره اولسون بزه توفیق احسان ایت ! یکدیگریمزله بوغوشمقدن زیاده حقیقتی کوره چک بر قلب ویر ؛ اللهم ! ]

جناب حق ، اهل کتابی ده طریق حقه شو بولده دعوت ایتسنی پیغمبرینه امر ایتشدی : « قل یا اهل الکتاب تعالوا الی کلمة سواء

[۶] « حییم مشرکله دیکی : کوکلردن ، یرلردن سزه رزق ویرن کیدر ؟ اونلره سویله : اورزقی ویرن اللهدر ؛ بز ، یاخود سز ، [ یعنی فرقه موحدین ایله فرقه مشرکیندن بریسی ] هیچ شبهه یوق که یا هدایتی بولدی یاخود ضلال مبین ایچنده قالدق . حییم ! ینه دیکی : سز بزم کنناهمزدن سؤال اولماز سکر ، بزده سزک ایشکزدن مسئول اولماز » سورة سبأ .

جناب حقک انسانلری نهی ایتش اولدینی شی تفرق حقیقی در ؛ اوتفرق حقیقی که : بردینه منسوب اولان انسانلری مختلف فرقه لره آرەرق نفسلرنده یکدیگرلرینه قارشی بعضی وعداوت حساسلری اولاندیرر ، اونلرده بو حسک نتیجه سی اوله رق یکدیگرینی تلغینه ، مقاتله به قدر واریرلر ، صوکرده بو عمللریله دینه نصرت ایدیورلر زعمنده بونلرلر . بیلمز لره کین الهی بونلرک هپسندن بری در . قرآن ، بو تفرقی او قدر ذم و تقییح ایله دیکی حقیقتده « ان الذین فرقوا دینهم وکانوا شیعالست منهم فی شیء .. » [۴] نص ازایسی وارد اولدی . هم بوبابده بشقه دلیلله نه حاجت ! جناب حقک ، بو کبی تفرقه دوشلردن هر خصوصده نبی ذیشاننی تبرئه ایتسی بونلرک دیندن ، رضای باریدن نه قدر اوزاق اولدقلرینه اک واضح بر دلیل دکلکی : « ولاتکونوا کالذین تفرقوا واخلتفوا من بعدما جاءهم البينات واولئک لهم عذاب عظیم . » [۵]

خلفای راشدین ، علمای صحابه ، ائمه سلفک اکبری رابطه دینییه خلاف و شقاق ایله چوزولوب طاغیله قدن شدتله محافظه ، وحدت اسلامیه نک تمذهب ایله ، افتراق ایله پارچه لانه سندن صوک درجه حذر ایدیورلردی . بونک ایچوندرکه : بر بدعت ظهور ایتدیکنی کوردکلری کبی اونی همان دیندن کسرلر ، فتنه اولاندیره جق بر شی سیوره لوب چقنجه کوکلدن قلع ایدرلردی .

ائمه کرام حضراتی ده متشابهاتن ، تأویل قرآن دن سؤال ایدن کیمسه لره دائماً کلام غلیظ ایله ، زجر ایله جواب ویرلردی . لکن فتن و فسادک منابی ، محن و مشقتک برکاتی اولان خلافت فتنه لری ایله اسلامیتک باشنه برچوق مصیبت کلدی ؛ خلفا و علمانک ، ملوک و امرانک بلالری هر طرفه تعمم ایتدی . مسلمانلر مذاهب مختلفه به انقسام ایدرک « اولیلسکم شیعاً ویدیق بعضکم بأس بعض » نص جلیلکک تأویلی اونلرده ظهور ایتدی .

بونلردن بعضلری او قدر ایلری کیتدیلرکه مشرکین سائرەدن زیاده دیندن ، احکام قرآنیه دن اوزاقلاشدیلر . بوجهتله آرەلرنده نائرة حرب علولنه رک قانلرینی اتمک ، بنیان موجودیتلرینی هدم ایتک ، شوکت و سلطانلرینی ضعیف دوشورمک ایستین دشمنلرینه کندیلری معین و ظهیر اولدیلر ، کنندی اللریله فلاکتلرینی حاضرلادیلر . بو بابده مثال اوله رق ایکی فرقه عظیمه - اهل سنت ایله شیعه - یی تخصیص بالذکر ایدیورم . کندیسندە غیرت اسلامیه اولان ، دینک حقیقتنی عارف بولسان هر هانکی بر فرد بو ایکی فرقه نک تاریخی نظر مطالعه دن کچیردکجه قلبی پارچه پارچه اولماق ، کوزلردن قان ایله قاریشیق صو آفامق قابلیدر ؟

[۴] « اوکیمسه لره دینلرنده اختلاف ایدرک فرقه فرقه اولدیلر سن هیچ بر شی ده اونلردن دکلک . » سورة انعام .

[۵] « صاقین ؛ کندیلرینه (حق بولیله یرن) هیچ قطعیه کلدکدن صوکره اختلافه دوشورک طریق حقدن آیریلارکی اولایکز ! بو صورتله حرکت ایدنلر یوقی ؟ ایسته اونلر ایچون اک بیوک عذاب واردر . » سورة آل عمران .



بينا وينكم : ان لانهب الا الله ولا شريك به شيئاً ولا يتخذ بعضنا بعضا اربابا من دون الله، فان تولوا فقولوا اشهدوا بانا مسلمون » [۷] كذلك شوصورتله اونلره ملاطفه وملايمت كوسترمسنى ده امر ايدىوردى : « ان الذين آمنوا والذين هادوا والصابئين من آمن بالله واليوم الآخر وعمل صالحا فلهم اجرهم عند ربهم ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون » [۸] حتى بوقدرله ده قالميه رق اونلره بيوك بيوك وعدرله، تأميناتده بولندى : اسلاميتى قبول ايتدكلى تقديرده كندبلرينه ايكي مثلى اجر ويريله جكنى، قبول ايتيوب ده كندى ديتلرنده قاليرلر سه ينه اونلره بر فئالى اولميه جئنى، زم منافعه مزه اولان اونلر ده منافعه، مضرتمز ايچون اولان اونلر ده مضرتنه اولاجئنى، اونلر جانلرينى، ماللرينى، عرضلرينى، ناموسلرينى ده كنديمز كى محافظه ايدده جكمزى وعد ايتدى .

شمى حق الانصاف دوشونور سهك الله « ولا تجادلوا اهل الكتاب الابائى هى احسن ! » [۹] ديوب طور ركن، بو نينه منسوب اولان كيمسه لك يكدىكريله اك فئار صورتده مجادله ايتملرى، يكدىكرينى تكفير وتضليل ايله ملرى صحيح اولورمى ؟ حقه يمين ايدرم كه : اكر زم قومز بدع وخرقاتى پارچه لا يوب طاغتمق خصم رسنده قرآنك تعريف ايتدىكي نهيج وطريقت اوزرنده طولاشسه لردى فئالى البته توسع ايتزدى . فقط - مع التأسف - بويله ياپمديلر . مباحثه يي ؛ مجادله يه ، مضاربته ومقاتله يه وارد يرديلر او مجادله لك نتيجه سى اوله رقه ده بتون عالم اسلامك باشنه النيام ناپذير ياره لر آچديلر .

بز، حالا يكدىكر مزله بر معارفه حاصل ايدده مدك ؛ ايمان صحيحك ايجاب ايتدىكي اخوت حقيقيه يي طلب ايدوب بولمق ! ذاتاً شمدى يه قدر تعقيب ايتكمده اولديغمز اصول تعليم ايله مسلمانلر بيننده حقيقى برقرده شلق تأسيس ايتكم ده قابل اولامازدى . شبهه يوق كه بواخوتى، شمدى تعقيب ايتكم ايسته ديكمز تعليمى تعميم ايتكمكه الله ايدده بيله جكمز شورا سنى بيلمك لازمدر كه : بوتعليم، اسلاميت تمذهبك ضدى اولديغنى، موجب تفرقه هر شيتك اسلاميته يري اولمديغنى تفهيم ايتكم اساسنه مبنى اولاجقدر . چونكه اسلاميت، ملتلى جمع ايتكم، اونلرى بر آره يه طويلامق ايچون كمشدر . حال بو كه تمذهب طويل اولارق يشاء قدمه

[۱۰] « حبيبم دى كه : اى اهل كتاب ! همزجه بر اولان ( كنديسنده پيغمبر لك، كتابلرك اختلاف ايتمديكى ) كله يه كليكمز : بز اللهدين بشقه سنه عبادت ايتميه لم، اوكا هيچ بر شيشى آرقداش قيلمايه لم، اللهى براقوب ده بعض كيمسه لرى معبود اتخا ايتميه لم . اكر بوندن يوز چويره جك اولور . لسه اونلره سويله يك : سز اعتراف ايدك كه موحد، مسلمان آنجق بز . » سورة آل عمران .

[۸] خلاصه مال منبى : « وحدانيت اللهيه يه، يوم آخرته ايمان ايدوب ده عمل صالح ايشله دكجه مؤمن، يهودى، نصارى، صابئين بيننده فرق يوقدر . بونلر هيسى ايچون ده ربلرينك ياننده اجر وارد ؛ بونلر ايچون قورقو، حزن ده يوقدر » سورة بقره .

[۹] « سز، اهل كتابه احسن طرقدن بشقه سويله مجادله ايتميك ! » سورة عنكبوت .

اولان ماتى فرقه لره آره رق اونلرى محو وپريشان ايتمكدن بشقه بر شيتيه يراماز .

صوكره زم تعليم ايتكم ايسته ديكمز اعتقاده كلنجه : اوده اسلاميتلرينه اعتماد اولنان، مسلمانلق نام مناسبيله كنديلرنده تجلى ايدن ذوات كرامك اجماع ايتدكلى شيلردن بشقه برشى دكلدر . بو ذوات كرامك اختلاف ايتدىكي نه قدر مسئله وار ايسه اونلر هيسى ده اسلاميتك موقوف عليى اولميان مسائلدن عبارت در . بو جهته او مسئله لره كى اختلاف سائر مسائل علميه ده اولان اختلاف كى اولمق واجبدر : فتنه وفساد اويانديرمق صورتيله مجادله يه، مضاربته سبب اولمديغنى كى مذهب ده احداث ايتمز .

مثلا : مسلمانلر، جناب ( الله ) ك عالم اولوب يره، كوكمه اولان ذرات دن هيچ بر شيتك علم اللهى دن خارج اولمديغنده، علم اللهى بتون كاشانى محيط اولديغنده اجماع ايتمشلردر . بو خصوصه هر كس متفقدر . فقط بو علم، ذات اللهى اوزرينه زائد بر صفت وجوديه مى ؟ يوقسه ذاتك عيني مى ؟ يا خود عيني ده دكل، غبرى ده دكل ؟ ايسته بوراده اختلاف ايتمشلردر .

حال بو كه : حق الانصاف دوشونيله جك اولور سه بو بحث دين دن زياده فلسفيه يقين، فلسفيه عائد اولديغنده تردد ايتكم بيله محل يوقدر . زيرا بو مسئله يه دائر نه قرآنده، نه حديثده هيچ برشى ذكر ايدلمديكى كى سلف صالحينك آثارنده ده بويله برشى وارد اولمامشدر . شو حالده بو كى اساسه تعلق ايتمين بر مسئله ده وقوع بولان اختلافى مجادله، مقاتله يه قدر وارد يرمقده هيچ معنا يوقدر .

صوكره خلافت مسئله سى : مسلمانلر ده كوريلان انحراف و زللك هيسنه علت العلل اولان، مسلمانلرى پارچه پارچه ايدوب يكدىكرينه دشمن بى امان قيلان آنجق بومسئله اولديغنى حالده بوده - يوقا ريده ده سويله ديكمز وجهله - دينك اصول واركاندن دكلدر . بناء عليه بومسئله نك ده اختلاف ايتكم، صوكره بوراده كى اختلافى ده مقاتله يه قدر وارد يرميه هيچ دكرى يوقدر .

بن بو مقاله لرمده - متفق عليه اولان مسائل اكلامق كنديسنه متوقف اولمقده - مسائل خلافيه يي قطعياً ذكر ايتمه جكم كى مبتدعه نك شبهه لرينه ده طالبيه جفم . چونكه بونلر اذهبان ضعيفه ده طاقيلوب قاليرده صوكره اونلرى افساد وامانه ايدر . بز دن اول بو كى شيلرى قاريشديروب اورته يه چيقاران لره نه ياپديغنى شبهه يوق كه اكلادق . حال بو كه اونلر، علم، عمل جهتدن بز دن ده ايلرى ايديلر . اوقدر كه جماعت مزى اونلر جماعته، قادينلر مزى اونلر قادينلرينه قياس ايتكم دكل، ا كثر يا علماسمز بيله اونلر عوامى ايله قياس اولماز درجه ده بز دن ايلرى ايديلر . ينه اويله ايكن متبعينك شبهه لرينه طالماق اونلرى چيقماز يوللره سوق ايتدى . بلكه، اختلاف تفرقه يه سبب اولان بو اقاويلى، طريق مستقيمدن صابتن بو شبهه لرى عاميه سرد واتيان ايتكم هيچ بر كيمسه ايچون جائز بيله دكلدر . هر



اولدیغنی تصدیق ایتیه رک اوچنی ده ایقاعی ایجاب ایتدیکی جهته او صورتله حرکت ایدلدی .

ابن حجر و دیگرلری ده دیورکه : « احسن اولان ، حضرت عمر جناب پیغمبرک سویله دیکی حدیثی نسخ ایده جک برشیته دسترس اولمشدر . »  
محقق : — سبکی نک جوانی سویلیورسک ده ابن حجرک سبکی رد ایتدیکنی نیچون ذکر ایتیمورسک ؟ سبکی نک جوانی کوردیکک کی بالطبع ابن حجرک سبکی نه صورتله رد ایتدیکنی ده کورمشسکدر ! یوقسه ، بر چوق تأویل ایله بنی آلداتمی می ایتیمورسک ؛ « اونلرک مذهبلی تأکید ادعا ایدنلری همان تصدیق ایتیمکدر ؛ ولوکه فسقده ، فسادده حدیثی تجاوز ایتسه بیله ینه اونلر بواعداده بولنانلری تصدیق ایدزلر » دیه سبکی رد ایتیمورلری ؟

احتمال که حضرت عمر اوحدیثی نسخ ایده جک برشیته دسترس اولمشدر قوللرینه کلنجه : « قلو امضیناه علیهم » لفظی بواختله منافیدر ؛ چونکه بو لفظ صراحة کوستریورکه حضرت عمرک او عملی رأی واجتهد نتیجه سی ایدی . نصل که : حدیثک اولنده کی ابن عباسک « علی ان الحکم الاول کان سنة متبعة » او اجماعاً لاخلاف فیه ، قولی ده بوکا دلالت ایدیور . بوباده بوندن ده صریح برشی وارکه اوده ابوداود ایله بهقی نک بوجه آتی تخریج ایتیش اولدقلری « حدیث طاووس » در : « ابوالصهباء دنیلن بر رجل واردی : بو ذات ابن عباسه پک چوق شیلر صورار طوروردی . ینه برکون دیدی که : بیلیورمیسک ؟ حضرت پیغمبر ( ص . ع ) ایله ابوبکرک زمانلرنده برده حضرت عمرک اوائل خلافتنده برکیمسه مدخول بها اولمیان زوجهنی اوچ دفعه تطلیق ایدردی ده اونی بر طلاق قیلارلردی . ابن عباس جواب ویردی : اوت ، برکیمسه مدخول بها اولمیان زوجهنی اوچ دفعه تطلیق ایتدیکی حالده اونی بر طلاق حکمنده قیلورلردی ... فقط ، وقتا که حضرت عمر انسانلرک بوخصوصده دائمی بر شرده واقع اولدقلرنی ، بویوزدن بیوک بیوک فسادلر ظهور ایتدیکنی کوردی ، « اجیزوهن ( ای اثلاث ) علیهم » قوایله بویله یاپان کیمسه لره طلاق ثلاثک وقوعیله حکم ایتدی . »

ابن عباس ایله صهبانک « جعلوها = بر طلاق حکمنده قیلارلردی » تعبیرلری شبهه یوق که بونک اجماع اولدیغنه دلیل در . حضرت عمرک « اجیزوهن » قولی ایسه طلاق ثلاثه نک وقوعیله حکم ایتک کندی اجتهدی اولدیغنی افاده ایدیور . نصل که سبکی نک عبارده سی ده بوکاد لالت ایتیمکده در . ابن عباس ایله صهبانک کلاملرنده غیر مدخول بها ایله تقید ایلنمسنده باقیلاماز ؛ زیرا سؤالک بوسورتله جریان ایدن بروقعه ایچون اولسی ده جائزدر . ایشته مدخول بها حقننده کی حمیث رکانه ، برده حدیث صحیحک مطلق بر اقیلمسی بوکا دلالت ایدیور .

بعضاری ، حدیث طاووس طلاق ثلاثی بر طلاق حکمنده قیلان پیغمبر ( ص . ع ) اولدیغنه دلالت ایتیز ، احتمال که : بو ، یالکیز اطراف بعیده ده وقوع بولدیغنی حالده علمادن اولانلر بومسئله حقننده بوسورتله

کیم مسائل خلافه واقف اولیق ایسترسه اونک اوزرینه واجب اولان — اکر نظر واستدلال اربابندن اولورسه — دلیلک قویسنه اتباع ایتیمکدر . یوق بواقتمداره مالک اولماز ، نظر واستدلال ایله دلیلک قویسنی ضعیفدن تمیزه قادر بولتمازسه اوزمان جهوره تقلید ایتسی ، بونکله برابر اعتقاد ایتدیکی شیده کندیسنه مخالف اولانلری تکفیر ایتهمسی ، آره ده اولان خلافی اخوت ایمانییه مانع قیامامسی لازمدر . بوخصوصی مذاکره یاخود مکاتبه ایله دیکی وقتده مصالح و منافعلرنی مذاکره کی قرده شلق مسالکدرینه سلوک ایتسی لازمدر .

سنی ، شیعی معتزلی وهابی .. ! بونلرک هپسی ده مسلماندر ؛ هپسک امامی قرآن ، پیغمبرلری محمد ( علیه السلام ) در . بناءً علیه جمله سنک برقردهش کی اولملری واجبدر . هرکیم بو قرده شلقدن آریلیرسه ، ادنی لیتله ، کوزل معامله ایله او محیطه جذب ایتک ، اوکا قارشی فنا ، بارد معامله لرده بولنه رق قرده شلق محیطندن تنفیر ایتهمکده واجبدر . ایشته ، مسلمانلغک ، مؤمنلرک یولی بودر .

بز ، بویولی تعقیب ایتیمک باشلادیغیز کی نجات بولمه منر محققدر . نصلکه تعقیب ایتیمک زمانلر نجات بولوب سلامت ایرمشدک . اکر بویولی تعقیب ایتیمک فلاکت کوندن کونه زیاده اشهرک محو وهلاکزی ده سربع بر صورتده حاضر لامش اوله جغمزده قطعاً شبهه ایدلمسین ! « ولانجد من دون الله انصارا . »

مترجمی

آق سبکی احمد محمدی

## فَقْرٌ وَقْتًاؤِي

مخارره :

بر محقق ایله مقلد آره سننده

۷

رحمت اسلامیه واضعراه

مابعد

مقلد : — آرتیق ، بونک اوزرینه ده زیاده اختیار سکوت ایتک المدن کلز . چونکه سن بوخصوصده پک ایلری کیتک ؛ کندی فکرکی حضرت عمرک سوزیله استدلاله قیام ایدیورسک . حال بوکه فقههای عظام ، حضرت عمرک کلامنی تأویل و اوندن متعدد جوابلر ویریورلر . حتی علامه سبکی ده بوزمرده داخلدر . علامه سبکی دیورکه : « اک کوزل جواب ، حضرت عمرک کلامی عینی لفظی تکرار ایدن کیمسه لر حقننده در . زیرا اولجه بر آغزده سویلنن طلاقات ثلاثه ایله هر اوچی ده ایقاع ایدیور صایمورلردی ؛ بلکه بویله یاپان کیمسه نک بوندن مقصدی تأکید اولدیغنی تصدیق ایدیورلردی . بالاخره بو یوزدن پک چوق فساد ظهور ایتدیکندن مصلحت ؛ تأکید